

การศึกษาเนื้อเรื่องและวิเคราะห์เนื้อหาของเนื้อเรื่อง

การศึกษาเนื้อเรื่อง

ซิงกาลมาลีปกรณ์เป็นวรรณคดีบาลี มีเนื้อเรื่องทั้งหมดเกี่ยวกับพุทธศาสนา การรจนาคัมภีร์เล่มนี้รจนานี้ในรูปของประวัติพุทธศาสนา รวมทั้งตำนาน และนิทานที่เล่าสืบกันมา ได้ลำดับเหตุการณ์ทางพุทธศาสนาไว้ตั้งแต่ต้น คือตั้งแต่พระพุทธศากยโคตม เริ่มมีมโนปณิธานที่จะเป็นพระพุทธในอดีตกาล จนกระทั่งพระองค์อุบัติขึ้นในโลกและพระพุทธศาสนาก็เกิดขึ้นในชมพูทวีป เผยแพร่เข้ามาในลังกา และเผยแพร่มายังล้านนาไทยจนกระทั่งถึงสมัยของสุรจนาคัมภีร์เล่มนี้ จากการศึกษาได้พิจารณาเนื้อเรื่องทั้งหมดแล้วสามารถแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นตอน ๆ ได้ดังนี้

- ๑. ประณามคาคา
- ๒. สมัยก่อนพุทธกาล
- ๓. สมัยพุทธกาล
- ๔. สมัยหลังพุทธกาล
- ๕. การพรรณนาความตอนจบ

การศึกษาเนื้อเรื่องของซิงกาลมาลีปกรณ์ในแต่ละตอนมีดังนี้

๑. ประณามคาคา ๒ วรรณคดีส่วนมากที่แต่งขึ้นในประเทศไทยหรือต่างประเทศในแถบเอเชียมักจะขึ้นต้นด้วยประณามคาคา หรือบทไหว้ครู หรือบทสวดซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้แต่งเคารพนับถือ ซิงกาลมาลีปกรณ์ก็เช่นเดียวกับวรรณคดีอื่น ๆ ที่ขึ้นต้นด้วยประณามคาคา

๑ ซิงกาลมาลีปกรณ์แต่งจบในปี พ.ศ. ๒๐๖๐ แต่เหตุการณ์ในเนื้อเรื่องมาจบลงในสมัยพระเกษเกล้า ประมาณปี พ.ศ. ๒๐๗๑

๒ ดู แสง มนวิthur , ซิงกาลมาลีปกรณ์ (ศิลปากร : ๒๕๑๖) , หน้า ๒ - ๓ , ๑๑๑.

๓ ดู เสฐียร พันธรั้งษ์ , ซิงกาลมาลีปกรณ์ (พระนคร : นิยมวิทยา : ๒๕๑๘) หน้า ๒๐ - ๒๒ .

กัมภีร์เล่มนี้เป็นวรรณคดีทางพุทธศาสนาเพราะฉะนั้นบทประภาษกาถาจึงเป็นการนมัสการพระรัตนตรัยอันเป็นหลัก การพนับถือของพุทธศาสนิกชน และวรรณคดีที่ ๆ ไปที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น เมลิตนปัญหา มหาวงศ์ มงคลตีปนี และชินาลังการ เป็นต้น ในบทประภาษกาถาจะเป็นการนมัสการพระรัตนตรัยทั้งสิ้น^๑

การขึ้นต้นในบทประพันธ์ของกวีด้วยบทประภาษกาถานั้นก็เพื่อความเป็นที่ริมงคลแก่บทประพันธ์ของตน ทั้งยังเป็นการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ตนนับถือเพื่อความสำเร็จในการประพันธ์ บทประพันธ์นั้น ๆ

๒. สมัยก่อนพุทธกาล^๒ สมัยก่อนพุทธกาลนี้หมายถึง สมัยที่พระพุทธศากยโคดมยังไม่เสด็จลงมาประสูติ เป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระองค์ เนื้อเรื่องในตอนนี้อีกว่าถึงพระโพธิสัตว์^๓ ประเภท คือ พระปัญจธากโพธิสัตว์ พระสัทธาธากโพธิสัตว์ และ พระ -

^๑ ดู กรมศิลปากร , เมลิตนปัญหา (กรุงเทพมหานคร . บรรณศิลป์ : ๒๕๑๖) , หน้า ๑ - ๓ . ต่อไปใช้คำว่า "เมลิตนปัญหา "

ดู พระยาธรรมโรหิต , มหาวงศ์พงษาวดารลังกาทวีป (พระนคร : โรงพิมพ์ไทย : ๒๔๕๓) , หน้า ๑ - ๓๒ . ต่อไปใช้คำว่า "มหาวงศ์"

ดู มหามณูราชวิทยาลัย , มงคลตีปนี ฉบับแปล (กรุงเทพ : มหามณูราชวิทยาลัย : ๒๕๑๑) , หน้า ๑ - ๒ . 006804

ดู วัลลีย์ กิงการวัฒน์ , ชินาลังการ : การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๒ , หน้า ๙๑ - ๙๔ . ต่อไปใช้คำว่า "ชินาลังการ "

^๒ ดู แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ศิลปากร : ๒๕๑๑) หน้า ๔ - ๓๒ , ๑๖๔ - ๑๙๖ .

ดู เสฐียร พันธรังษี , ชินกาลมาลินี (พระนคร : นิยมวิทยา : ๒๔๖๙) หน้า ๒๓ - ๒๔ .

วิชาธิกโพนีสัตว์ พระพุทธเจ้าของเราเป็นประเภทพระปัญญาธิกโพนีสัตว์ พระองค์ทรง
บำเพ็ญบารมีอยู่ ๔ อสงไขยแสนกัปจึงได้สำเร็จเป็นพระพุทธ^๑

พระพุทธศากยโคดมทรงปรารภมาเป็นพระพุทธด้วยใจอยู่ ๑ อสงไขย คือ
นันทอสงไขย สุนันทอสงไขย ปฐวีอสงไขย มัททอสงไขย ธรรมอสงไขย สาครอสงไขย
และปุกพรกอสงไขย^๒

พระองค์ทรงปรารภนาดวยวาจาอยู่ ๔ อสงไขย คือ สัพพัตถอสงไขย
สัพพผลลอสงไขย รตนอสงไขย อุกกขันธ์กอสงไขย มานิกถอสงไขย ปทุมอสงไขย
อุสกอสงไขย ขันจตุคตมอสงไขย และสพพยาลอสงไขย^๓

พระองค์ทรงปรารภนาดวยกายและวาจาอยู่ ๔ แสนอสงไขยแสนกัป คือ เสลอสงไขย
ภาสอสงไขย ชยอสงไขย และรุจิอสงไขย^๔ ในขณะที่พระองค์ทรงปรารภนาคความเป็น-
พระพุทธนั้นพระองค์ยังไม่เคยทอดพระเนตรเห็นพระพุทธองค์ใดมาก่อนเลย

ในระหว่างที่พระองค์ทรงปรารภนาคความเป็นพระพุทธด้วยกายและวาจาอยู่ ๔ อสงไขย
แสนกัปนั้น พระองค์เสวยพระชาติเป็นพระโพนีสัตว์มีพระพุทธ ๒๔ พระองค์ ครัสัพพยากรณ ดังนี้

^๑ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๑๘ .

^๒ ดูเทียบ กรมศิลป์ากร , ตำนานมูลศาสนา (เสริมวิทย์บรรณาการ : ๒๕๑๙) ,
หน้า ๑ , ๒๓ - ๒๖ . ต่อไปใช้คำว่า "ตำนานมูลศาสนา"

^๓ ดูเทียบ เล่มเดียวกัน , หน้า ๑ , ๒๖ - ๒๗ .

^๔ ดูเทียบ เล่มเดียวกัน , หน้า ๒๘ .

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ชื่อสุเมธ ในเมืองอมรวดี มีพระพุทธที่บังกร
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๑

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาทรงพระนามว่า วิชิตาวี ครองนครจันทวดี
มีพระพุทธโกลกัญญเป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๒

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ชื่อ สุรุจิ อยู่ในหมู่บ้านสุรุจิพราหมณ์
มีพระพุทธมังกลเป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๓

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญานาคชื่อ อตุล อยู่ในเมืองนาค มีพระพุทธสุมน
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๔

^๑ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๑๘ - ๓๐ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๑ .

ดูเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง , พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ ๒๕
ชุตตนิคาย , อปทานสูตร ภาค ๒ , พุทธวงศ์ - จரியปิฎก , หน้า ๓๒๗ . ต่อไปใช้คำว่า
" พุทธวงศ์ - จரியปิฎก "

^๒ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๑๘ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๒ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จரியปิฎก , หน้า ๓๔๑ - ๓๔๓ .

^๓ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๑๘ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๓ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จரியปิฎก , หน้า ๓๔๓ - ๓๔๖ .

^๔ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๒๐ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๔ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จரியปิฎก , หน้า ๓๔๖ - ๓๔๘ .

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ชื่อ อติเทว มีพระพุทธรวดเป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๑

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ชื่อ สุชาติ อยู่ในเมืองรัมมาดี มีพระพุทธรูปเป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๒

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นยักษ์ มีตำแหน่งเป็นเสนาบดี มีพระพุทธรูปอินทสิลีเป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๓

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นราชสีห์ มีพระพุทธรูปทุมเป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๔

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์แล้วบวชเป็นฤๅษี มีพระพุทธรูปนารช เป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๕

^๑ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๐ - ๒๑ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๕ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๔๙ - ๓๕๑ .

^๒ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๑ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๕ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๕๑ - ๓๕๔ .

^๓ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๑ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๖ - ๓๗ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๕๔ - ๓๕๖ .

^๔ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๒ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๘ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๕๖ - ๓๕๘ .

^๕ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๒ - ๒๓ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๓๙ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๕๙ - ๓๖๑ .

พระโทธิสัต์วเสวยพระชาติเป็นมนุษย์ ชื่อ ชฎิล มีพระพุทธรูปมุตตร เป็นผู้ตรัส
พยากรณ์ ๑

พระโทธิสัต์วเสวยพระชาติเป็นมาณพ ชื่อ อุตตร มีพระพุทธรูปเมธ เป็นผู้ตรัส
พยากรณ์ ๒

พระโทธิสัต์วเสวยพระชาติเป็นพระราชาจักรพรรดิ มีพระพุทธรูปชชาติ เป็นผู้ตรัส
พยากรณ์ ๓

พระโทธิสัต์วเสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ ชื่อ กัสสป มีพระพุทธรูปยหัสสี เป็นผู้ตรัส
พยากรณ์ ๔

พระโทธิสัต์วเสวยพระชาติเป็นนักพรต ชื่อ สุสิม มีพระพุทธรูปยหัสสี เป็นผู้ตรัส
พยากรณ์ ๕

-
- ๑ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๓ .
ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๐ .
ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๖๑ - ๓๖๔ .
- ๒ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๓ .
ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๑ .
ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๖๔ - ๓๖๖ .
- ๓ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๓ .
ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๒ - ๔๓ .
ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๖๖ - ๓๖๙ .
- ๔ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๔ .
ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๓ .
ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๖๐ - ๓๖๒ .
- ๕ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๔ .
ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๕ .
ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๖๒ - ๓๖๔ .

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระอินทร์ มีพระพุทธรูปมณฑล เป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๑

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นคานส ชื่อ มังกล มีพระพุทธรูปตัด เป็นผู้ตรัส
พยากรณ์^๒

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาทรงพระนามว่า สุชาติ มีพระพุทธรูป
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๓

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาทรงพระนามว่า วิชิตา มีพระพุทธรูป
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์^๔

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพยานามีชื่อว่า อลุต มีพระพุทธรูปสี่ เป็น
ผู้ตรัสพยากรณ์^๕

^๑ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๔ .

กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๕ .

กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๑๔ - ๓๑๖ .

^๒ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๕ .

กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๖ .

กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๑๖ - ๓๑๘ .

^๓ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๕ .

กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๖ .

กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๑๘ - ๓๒๐ .

^๔ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๖ .

กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๗ .

กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๒๑ - ๓๒๒ .

^๕ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๖ - ๒๗ .

กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๔๗ .

กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๒๓ - ๓๒๕ .

พระโฑธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาทรงพระนามว่า อรินทม มีพระพุทธรูป
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์ ^๑

พระโฑธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาทรงพระนามว่า สุธัสสน มีพระพุทธรูป
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์ ^๒

พระโฑธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาทรงพระนามว่า เขม มีพระพุทธรูป
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์ ^๓

พระโฑธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาทรงพระนามว่า ปัพพต มีพระพุทธรูป
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์ ^๔

พระโฑธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมานพชื่อ โชติपाल มีพระพุทธรูป
เป็นผู้ตรัสพยากรณ์ ^๕

- ^๑ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๗ .
 กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๕๐ .
 กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๘๕ - ๓๘๗ .
- ^๒ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๗ - ๒๘ ,
 กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๕๐ .
 กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๘๗ - ๓๙๐ .
- ^๓ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๘ .
 กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๕๑ .
 กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๙๐ - ๓๙๒ .
- ^๔ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๘ - ๒๙ .
 กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๕๑ .
 กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๙๒ - ๓๙๔ .
- ^๕ กุเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๒๙ .
 กุเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๕๑ .
 กุเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๙๔ - ๓๙๘ .

พระโพธิสัตว์ได้รับคำพยากรณ์ในสำนักของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงโคธธรรมสโมธาน ๘ อย่าง คือ ทรงเป็นมนุษย์ ทรงเป็นชาย ทรงมีเหตุคือจิตที่อาจบรรลุรัตนันต์ในชาตินั้น ทรงได้ทอดพระเนตรเห็นพระพุทธ ทรงโคธบรรพชา ทรงถึงพร้อมด้วยองค์คุณสมบัติ ทรงมีอธิการ คือการสะสมบุญกุศลโดยปราศจากจะเป็นพระพุทธ ทรงสมักรใจที่จะเป็นพระพุทธ^๑

ในภัทรกัปนี้ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาทรงพระนามว่า พระเจ้ามหาสัมมตะ และมีพระราชาสืบต่อจากพระองค์เรื่อยมาจนถึงสมัยพระเจ้าสุทโธทนะ มีพระราชาทังลิ้น ๓๓๔,๕๖๑ พระองค์ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นพระราชาวงศ์ของพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้น^๒ ส่วนพระพุทธในภัทรกัปนี้มีอยู่ ๕ พระองค์ คือ พระพุทธอุกกุสันธ พระพุทธโกนาคม พระพุทธกัสสป พระพุทธสีหัตถก (พระพุทธศากยโคดม) และพระพุทธเมตไตรย^๓ ในช่วงระหว่างพระพุทธรกัสสปะกับพระพุทธสีหัตถกนั้น พระโพธิสัตว์เสด็จลงมาเสวยพระชาติเป็น พระเวสสันดร พระองค์ประทานพระโอรสและพระธิดาแก่พราหมณ์ และประทานพระมเหสีให้แก่ท้าวสักก^๔

เนื้อเรื่องในตอนนี้นักกล่าวถึงพระพุทธเจ้าในอดีตชาติทั้งสิ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้านั้นทรงสิ่งสมบารมีไว้เป็นอันมากกว่าจะมาเสวยพระชาติเป็นพระพุทธเจ้า และเป็นการแสดงเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าเพื่อนำเข้าสู่เรื่องราวของพระพุทธเจ้าองค์พระศาสดาผู้ก่อตั้งพุทธศาสนาที่เผยแพร่เข้ามาในลานนาไทย ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะเหมือนกับคัมภีร์มหาวงศ์ ซึ่งเป็นพงศาวดารของลังกาเกี่ยวกับความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาที่นั่น นอกจากนี้ยังมีลักษณะเหมือนกับตำนานมูลศาสนาของลานนาไทยเอง เหมือนกับที่พรรณนาถึงพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในลานนาไทย เป็นต้น^๕

^๑ ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๕๒ .

^๒ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๘๒ - ๘๕ .

^๓ ดูเทียบ สุธามรรณสูตร เตปิฎก , สุตตตุนตปิฎก , ทิฆนิกายสุต มหาวงศ์ , มหาปทานสุต , หน้า ๓ - ๔

^๔ ดู เวสสันดรชาดก , นิบาตชาดก เล่มที่ ๒๒ (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณ - พิพรรฒธินากร : ๒๔๗๔) .

^๕ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๑๔ - ๑๕ .

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๑ - ๕๒ .

๓. สมัยพุทธกาล^๑ สมัยพุทธกาลนี้หมายถึงสมัยที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ์ (พระพุทธรูปปางไสยาสน์) ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ เนื้อเรื่องในตอนนี้นักกล่าวถึงพระโพธิสัตว์เมื่อสิ้นสุดการเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ก็ประทับอยู่ในพิภพดุสิตเป็นเวลาจนถึง ๕๑ โภก ๖ ล้านปี^๒ ก่อนที่พระโพธิสัตว์จะจุติลงมาเป็นพระพุทธรูป ๑ วัน มีพุพพนิมิต ๕ อย่างเกิดขึ้น คือ ดอกไม้ทิพย์เหี่ยว ฟ้าทิพย์เศร้าหมอง เหนือรักแร้ไหล ร่างกายหม่นหมอง และนั่งไม่ติดที่^๓ เมื่อเทวดาทั้งหลายทราบข่าวนี้ก็มารวมประชุมกันและทูลขอรองให้พระโพธิสัตว์เสด็จลงมาเป็นพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ทรงพิจารณาหาโลกนระ ๕ อย่าง คือ กาล ประเทศ ตระกูล ผู้ให้กำเนิด และกำหนดอายุ เมื่อพระโพธิสัตว์ทรงพิจารณาแล้วก็ทรงเลือกมหาวิโลกนระ ๕ อย่างนั้น และทรงรับคำทูลของเทวดาทั้งหลายเหล่านั้น^๔

พระนางสิริมหามายาพุทธมารดาทรงครรภ์ในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ พระองค์ทรงบริหารพระโพธิสัตว์ในครรภ์ ๑๐ เดือน แล้วให้ประสูติการพระโพธิสัตว์ในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ ซึ่งมีพุพพนิมิต ๓๒ ประการปรากฏขึ้น พระโพธิสัตว์ประสูติได้ ๕ วัน ก็ทรงได้รับการขนานพระนามว่า สิทธัตถ และเมื่อประสูติได้ ๗ วัน พระนางสิริมหามายาก็ถึงตต พระนาง-

^๑ ดู แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ตีพิมพ์ : ๒๕๑๗) หน้า ๓๓ - ๕๐ , ๑๕๖ - ๒๐๘ .

ดู เสฐียร พันธรังษี , ชินกาลมาลินี (พระนคร : นิยมวิทยา : ๒๕๑๕) หน้า ๕๖ - ๑๓๖ .

^๒ ดู เทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๓๐ .

ดู เทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๑๙ .

^๓ ดู เทียบ เล่มเดียวกัน , หน้า ๕๕ .

^๔ ดู เทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๓๐ .

ดู เทียบ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๕๐ - ๕๕ .

ประชาชนดีโคตรมีทรงเลี้ยงพระโพธิสัตว์สืบมาจนมีพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา กษัตริย์ต่างวงศ์
ทั้งหลายได้จัดส่งพระธิดาของตนไปเป็นนางพอนรำ ๕๐,๐๐๐ องค์^๑ พระโพธิสัตว์ทรง
อภิเษกกับพระนางยโสธรา พระองค์ประทับอยู่ที่ปราสาท ๓ องค์ เมื่อพระโพธิสัตว์มีพระชนมายุ
ได้ ๒๘ พรรษา ทรงทอดพระเนตรเห็น คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช พระองค์ทรงพอ-
พระทัยในการบรรพชา ในวันที่พระราหูลุมารประสูตินั้นพระโพธิสัตว์เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์
โดยทรงมาภิเษก และมีนายฉันทะตามเสด็จไปด้วย^๒ พระโพธิสัตว์ทรงบรรพชา ณ ริมฝั่ง
แม่น้ำอโนมา ทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยาเป็นเวลา ๖ ปี จนกระทั่งมีพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา
พระองค์ตรัสรู้สัมโพธิญาณในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ พระองค์เสวยวิมุตติสุขอยู่ ๖ สัปดาห์ แล้วเสด็จ
พระราชดำเนินไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระองค์ทรงแสดงธรรมจักรกับปัญจวัคคีย์
ในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ ปัญจวัคคีย์เหล่านั้นต่างก็สำเร็จพระอรหันต์ทั้งสิ้น ต่อมาพระองค์
ทรงแสดงธรรมแก่พระยศกุลบุตรและสหายจนสำเร็จ เป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้นพระองค์โปรดให้พระ-
อรหันต์ทั้งหลายเหล่านั้นแยกย้ายกันไปเผยแผ่สั่งจธรรม ส่วนพระองค์ใดแสดงพระธรรมเทศนา
โปรดชฎิล ๓ พันอง^๓ และทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ ๑๒๕๐ องค์ ในวันเพ็ญ
เดือนมาฆะ^๔ เมื่อพระองค์ประกาศศาสนาและเผยแผ่สั่งจธรรมแก่คนทั่วไปแล้ว พระองค์
ก็เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ แสดงพระธรรมเทศนาโปรดพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดาจนสำเร็จพระ-
สัททวามี พระพุทธองค์ทรงบรรพชาให้แก่พระราหูลุมาร ต่อจากนั้นพระองค์เสด็จยังลังกา -
ทวีปเพื่อกระทำลังกาให้เป็นที่อยู่ของมนุษย์ และในปีสุดท้ายของพระองค์ พระอัครสาวกทั้ง ๑๐
องค์นิพพาน พระพุทธองค์เสด็จพร้อมด้วยพระภิกษุเป็นอันมากมายังเมืองเวสาลี เมื่อเสด็จ
มาถึงเวสาลีพระองค์ทรงปลงพระชนมายุสังขาร ต่อจากนั้นอีก ๓ เดือน พระพุทธองค์

^๑ ดูเทียบ ชีนาลังการ , หน้า ๑๐๔ .

^๒ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๓๐ - ๓๒ .

^๓ ดูเทียบ เล่มเดียวกัน , หน้า ๓๑ - ๔๓ .

^๔ ดูเทียบ เล่มเดียวกัน , หน้า ๔๓ - ๔๔ .

ดูเทียบ พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก , หน้า ๓๘๘ - ๔๐๐ .

เสด็จกับชั้นบริพพานในวันเพ็ญเดือนวิสาขะในแควนมัลละ^๑

เนื้อเรื่องในสมัยพุทธกาลนี้เป็นการแสดงพุทธประวัติตั้งแต่เริ่มจุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตจนถึงเสด็จกับชั้นบริพพาน กวีผู้รจนายุคกาลมาลีปกรณ์ประสงค์ที่จะแสดงประวัติพระพุทธเจ้าผู้เป็นองค์พระศาสดาแห่งพุทธศาสนา และเพื่อเป็นการลำดับกาลของพระพุทธเจ้าในสมัยที่พระองค์ยังทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่

๔. สมัยหลังพุทธกาล^๒ สมัยหลังพุทธกาลนี้หมายถึงสมัยที่พระพุทธองค์เสด็จกับชั้นบริพพานแล้ว และเป็นเรื่องราวของพุทธศาสนาที่เผยแพร่ไปในที่ต่าง ๆ ซึ่งเนื้อเรื่องในตอนนี้ออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

๔.๑ พุทธศาสนาในชมพูทวีป (อินเดีย)

๔.๒ พุทธศาสนาในลังกาทวีป (ศรีลังกา)

๔.๓ พุทธศาสนาในลานนาไทย

ซึ่งในแต่ละตอนมีเนื้อเรื่องดังนี้

๔.๑ พุทธศาสนาในชมพูทวีป (อินเดีย)^๓ เมื่อพระพุทธองค์เสด็จกับชั้นบริพพานแล้ว มัลลกษัตริย์เมืองกุสินาราได้จัดถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้วแบ่งพระบรมสารีริกธาตุกัน พระบรมสารีริกธาตุเหล่านั้นมีอยู่ ๓ ขนาด คือ ขนาดใหญ่เท่ากับซีกของเมล็ดข้าว

^๑ ดูเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง , พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ ๒ ที่มณิกาย , มหาวรรค , มหาปริณิพพานสูตร (โรงพิมพ์การศาสนา : ๒๕๑๔) .

^๒ ดูเทียบ สยามรัฐสุส เตปิฎก , สุตตันตปิฎก , ที่มณิกายสุส มหาวงกุฏ , มหาปริณิพพานสูตร .

^๓ ดู แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (กิลปากร : ๒๕๑๑) หน้า ๕๑ - ๑๖๓ , ๒๐๘ - ๒๘๒ .

ดู เสฐียร พันธรังษี , ชินกาลมาลินี (พระนคร : นิยมวิทยา : ๒๕๑๘) หน้า ๑๓๒ - ๓๑๐ .

^๔ ดู แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (กิลปากร : ๒๕๑๑) หน้า ๕๑ - ๕๘ , หน้า ๒๐๘ - ๒๑๓ .

ดู เสฐียร พันธรังษี , ชินกาลมาลินี (พระนคร : นิยมวิทยา . ๒๕๑๘) หน้า ๑๓๒ - ๑๘๑ .

ขนาดกลางเท่ากับเมล็ดข้าวสารหักกึ่งหนึ่ง และขนาดเล็กเท่ากับเมล็ดพันธุ์ผักกาด^๑
พระบรมสารีริกธาตุเหล่านั้นโปรดถวายของใช้ของพระพุทธองค์ใดมีค่านำเอาไปประดิษฐาน
ในที่ต่าง ๆ^๒ เนื้อเรื่องหลังจากประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุก็จะกล่าวถึงความแตกต่าง
ของพระพุทธองค์ต่าง ๆ ในคานอายุกาล ระยะเวลาของบุพนิมิตที่ปรากฏ ระยะเวลา และระยะ
กาลบำเพ็ญเพียร เป็นต้น^๓

หลังจากพระพุทธองค์เสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน ในระยะปีแรกมีการสังคายนาพระธรรม
วินัยเป็นครั้งแรกที่เมืองราชคฤห์ พระเจ้าอชาตศัตรูทรงให้การอุปถัมภ์ พระมหากัสสปะเป็น
ประธานมีพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ร่วมกันสังคายนาเป็นเวลา ๗ เดือน^๔

^๑ ดูเทียบ ชีนาลังการ , หน้า ๑๓๔ .

^๒ ดูเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง , พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒๕ ,
ยฺหุทนิกาย อปทานสูตร ภาค ๒, มหาปรินิพพานสูตร (โรงพิมพ์การศาสนา : ๒๕๑๕) ,
หน้า ๔๐๒ - ๔๐๓ .

ดูเทียบ สยามภุสสุตตี เติปิฎก , สุตตตฺตปิฎก , ยฺหุทนิกายสุต
อปทานสูตร , มหาปรินิพพานสูตร , หน้า ๑๕๑ - ๑๕๕ .

^๓ ดูเทียบ มหาปธานสูตร , หน้า ๒ - ๖ .

ดูเทียบ สยามภุสสุตตี เติปิฎก , สุตตตฺตปิฎก , ติมิกายสุต มหาจุโต ,
มหาปธานสูตร , หน้า ๓ - ๔ .

^๔ ดูเทียบ มหาวงษ์ , หน้า ๙๘ - ๑๐๕ .

ดูเทียบ ถิ่นานมุลศาสนา , หน้า ๑๐๓ .

ดูเทียบ มิตินพัญหา , หน้า ๖ - ๗ .

ดูเทียบ เขมจารีเถร , สุ่มงคลวิลาสินี นามที่มิกายฎกถาย ปฐมภาโต
สี่ถกขุณธวูก วุฒณา , (มหามกุฏราชวิทยาลัย : ๒๕๖๒) หน้า ๓๔ . ต่อไปใช้คำว่า
" สุ่มงคลวิลาสินี "

ดูเทียบ สุ่มงคลวิลาสินี อรรถกถาที่มิกาย ปฐมภาโต วรรณาสี่ถกขุณธวูก,
ฉบับแปล เล่ม ๑ , (โรงพิมพ์เลี้ยวเปียงจงเจริญ : ๒๕๐๔) , หน้า (๔๒) . ต่อไปใช้
คำว่า " สุ่มงคลวิลาสินี "

ดูเทียบ สมนัดปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย ภาค ๑ , ฉบับแปล
(โรงพิมพ์ประยูรวงศ์ : ๒๕๐๔) , หน้า ๒๕ . ต่อไปใช้คำว่า " สมนัดปาสาทิกา "

หลังจากนั้นอีก ๑๐๐ ปี ภิกษุชาวเมืองเวสาลีสำแดงวัตถุ ๑๐ ประการ ซึ่งทำให้
พระพุทธรูปประดิษฐานเป็นเหตุแห่งการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๒ การสังคายนา
ครั้งนี้ทำกันที่เมืองเวสาลี พระเจ้ากาสยโศกราชทรงให้การอุปถัมภ์ พระมหาเถรสังฆคามี
เป็นประธาน มีพระสงฆ์ ๘๐๐ องค์ ร่วมกันสังคายนาเป็นเวลา ๘ เดือน ^๒

ในปี พ.ศ. ๒๓๔ เป็นรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชพระองค์ทรงเลื่อมใส
ในพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทรงบริจาคลาภสักการเป็นอันมากทำให้พวกเดียรถีย์ผู้อยากได้
ลาภสักการเหล่านั้นได้เข้ามาบวชในพุทธศาสนาทำให้พระศาสนาเสื่อมไป จึงมีการสังคายนา
พระธรรมวินัยขึ้นเป็นครั้งที่ ๓ ที่เมืองปาฏลิบุตร พระเจ้าอโศกมหาราชทรงให้การอุปถัมภ์
พระโฆศลลิตบุตรติสสะเป็นประธาน มีพระสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป ร่วมกันสังคายนาเป็นเวลา ๘ เดือน^๓

๔.๒ พุทธศาสนาในลังกาทวีป (ศรีลังกา) ^๔ พระมหินทเถระนำพุทธศาสนา
จากชมพูทวีปเข้าไปเผยแผร์ในลังกาทวีป ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช (ครอง-

^๑ คูภาคผนวก หน้า ๑ .

^๒ คูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๑๐๕ - ๑๒๑ .

คูเทียบ คำานามูลศาสนา , หน้า ๑๑๐ - ๑๑๒ .

คูเทียบ มิลินทปฎิพา , หน้า ๑ .

คูเทียบ สมันตปาสาทิกา , หน้า ๓๓ .

^๓ คูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๑๒๑ - ๒๒๐ .

คูเทียบ มิลินทปฎิพา , หน้า ๑ .

คูเทียบ สมันตปาสาทิกา , หน้า ๕๕ .

^๔ คู แสง มนวิทูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ศิลปากร : ๒๕๑๗)

หน้า ๕๑ - ๕๗ , ๒๑๓ - ๒๓๕ .

คู เสฐียร พันธรั้ง , ชินกาลมาลีปกรณ์ (พระนคร : นิคมวิทยา : ๒๕๑๗)

หน้า ๑๔๗ - ๒๑๗ .

อัมพทวี่ป) และพระเจ้าเทวานัมปิยติสส์ (ครองลัγκαทวี่ป) ^๑ พระเจ้าเทวานัมปิยติสส์ มีพระราชสาส์นไปถวายพระเจ้าอโศกมหาราช ขอให้ส่งนางสังฆมิตตาเถรีและคนโทธัมมายัง ลัγκαทวี่ป พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งนางสังฆมิตตาเถรีพร้อมกับคนโทธัมมายังลัγκαทวี่ป ^๒ เมื่อนางสังฆมิตตาเถรีพร้อมด้วยคนโทธัมมาถึงลัγκαทวี่ปแล้ว พระมหินทเถระส่งสุมนะสามเณร ไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากพระเจ้าอโศกมหาราชและพระธาตุรากขวัญเบื้องขวาจาก ท้าวสักกเทวราช เมื่อสุมนะสามเณรอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุรากขวัญเบื้องขวา มายังลัγκαทวี่ปแล้วพระมหินทเถระได้นำพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานที่เจดีย์ตรี ส่วนพระธาตุ รากขวัญเบื้องขวาพระเจ้าเทวานัมปิยติสส์ทรงประดิษฐานที่วัดกุปาราม ^๓

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ พระมหินทเถระนิพพาน หลังจากพระเจ้าอโศกมหาราชและ พระเจ้าเทวานัมปิยติสส์เสด็จสวรรคต ^๔ มีพระมหากษัตริย์ครองลัγκαสืบต่อมาอีกหลาย พระองค์จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าอภยะพุทธคามินีครองลัγκα พระองค์ทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนา เป็นอย่างมาก ทรงขอพระภิกษุ ๕๐๐ รูปจากเจ้าอาวาสวัดติสส์สาราม เพื่อเผยแพร่พุทธศาสนา ในลัγκαใหญ่เรื่อง พระเจ้าอภยะพุทธคามินีหาภิกษุส่งไปแล้วทรงนำทหารออกสงครามสู้รบ กับพวกทมิฬ ๗ สำนักมหายังคงพระองค์ทรงรบชนะในสงคราม โปรดให้สร้างกัญจุกสถูป ๗

^๑ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๒๙๓ - ๒๙๔ .

ดูเทียบ สมันตปาสาทิกา , หน้า ๑๔ , ๑๖ .

^๒ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๓๑๐ - ๔๐๘ .

ดูเทียบ สมันตปาสาทิกา , หน้า ๙๒ - ๙๕ .

ดูเทียบ กรมศิลปากร , อุปวงศ์ (ศิลปากร : ๒๕๑๑) , หน้า ๖๑ - ๖๔ , ๑๑๑ - ๑๔๐ . ต่อไปใช้คำว่า " อุปวงศ์ "

^๓ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๓๕๐ - ๓๖๐ .

ดูเทียบ สมันตปาสาทิกา , หน้า ๘๒ - ๘๓ .

^๔ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๔๐๘ - ๔๑๙ .

ตำนานมหิยังกะนั้น ^๑ เมื่อพระเจ้าอภยะทูลฎีกามีที่ทรงปราบปรามหวกทมิฬในลังกาทั้งหมด
สิ้นไปแล้ว พระองค์ทรงกระทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นกษัตริย์พระองค์เดียวในเกาะ
ลังกา แล้วโปรดให้สร้าง มริจเจตีย์ ^๒ ถันเมื่อพระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นแบบเขียน
ทิพย์วิมานแล้วโปรดให้สร้างโลหะปราสาทตามแบบนั้น เมื่อสร้างเสร็จพระองค์ทรงถวายแก่
พระภิกษุสงฆ์ ^๓

ในกาลต่อมาลังกามีพระราชาทรงพระนามว่า วัฏฏคามินี พระองค์ทรงพระดำริว่า
พระภิกษุในสมัยก่อนมีปัญญาสามารถจำพระไตรปิฎกและอรรถกถาพระไตรปิฎกได้ด้วย
ปากเปล่า แต่กาลต่อมาสติของพระภิกษุเสื่อมลง พระองค์จึงประชุมพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายที่
ทรงไวซึ่งพระไตรปิฎกให้มีการเขียนพระไตรปิฎกไว้ในใบลาน ซึ่งเป็นครั้งแรกในโลก ^๔

ในตอนท้ายของพุทธศาสนาในลังกาได้กล่าวถึงกษัตริย์ผู้ครองลังกาไว้ตามลำดับ
ตั้งแต่พระเจ้าวิชัยยะ จนถึงพระเจ้ามหาเสน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงกาลมาของพระรัตนธาตุ
ของพระพุทธองค์ ^๕ และพระพุทธโฆษาจารย์ไปลังกาเพื่อแปลคำสอนของพระพุทธเจ้าจาก
ภาษาสันสกฤตเป็นภาษามคธ ซึ่งคำสอนเหล่านี้พระมหินทเถระเป็นผู้นำมาสั่งสอนชาวลังกา ^๖

^๑ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๑๔ .

ดูเทียบ กุปวงศ์ , หน้า ๖๖ - ๗๒ , ๑๘๑ - ๑๘๖ .

^๒ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๕๑๖ - ๕๒๑ , ๖๒๓ - ๖๒๔ .

ดูเทียบ กุปวงศ์ , หน้า ๗๒ - ๗๙ , ๑๘๖ - ๑๙๒ .

^๓ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๕๒๑ - ๕๒๙ .

^๔ ดูเทียบ เลมเดี่ยวกัน , หน้า ๖๔๐ .

ดูเทียบ แต่ง มนวิสูตร , ตำนานวงศ์ , ฉบับแปล (ตีพิมพ์ : ๒๕๐๖)

หน้า ๓๓ - ๓๔

^๕ ดูเทียบ มหาวงศ์ , หน้า ๑๓๓ .

ดูเทียบ มิลินทปัญหา , หน้า ๔,๗,๘,๙,๑๖ .

^๖ ดูเทียบ มหาวงศ์ , เลม ๓ หน้า ๓๐ .

ดูเทียบ วิสุทธิมรรค ฉบับแปล ภาค ๓ ตอนจบ (มหามกุฏวิทยาลัย :
๒๕๑๖) , หน้า ๓๐๘ - ๓๒๑ .

ดูเทียบ ชินาลังการ , หน้า ๑๓๖ - ๑๓๗ .

๔.๓ พระพุทธศาสนาในลานนาไทย ๑ เนื้อเรื่องของชินกาลมาลีปกรณ์ตอนนี้ มีดังนี้ ฤๅว่าสุเทพสร้างเมืองหริภุญชัยขึ้นมา เนื่องจากเมืองรันนปุระที่ท่านสร้างไว้ก่อน นั้นล้มจมน้ำ เพราะความอยู่ดีธรรมของพระเจ้ากุนริลิตนาสซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งเมืองนั้น เมื่อฤๅว่าสุเทพสร้างเมืองหริภุญชัยเสร็จก็ส่งทูตเชิญพระนางจัมมเทวีพระราชธิดาของเจ้าเมือง ลวปุระ(ละโว้) ให้มาครองโดยปริษากับฤๅสุกกทนตผู้สหายแล้วพระนางจัมมเทวีเสด็จขึ้นครองราชสมบัติที่เมืองหริภุญชัยอยู่ ๑ ปี จึงได้อบรมราชสมบัติให้แก่ราชโอรส ก็พระเจ้ามหันตยศครองต่ออีก ๘๖ ปี ก็เสด็จสวรรคต ต่อจากนั้นก็มีกษัตริย์ครองหริภุญชัยอีกเรื่อยมาจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าทิตตะ เป็นเวลานานไปทั้งสิ้น ๓๘๑ ปี ต่อมาพระราชโอรสของพระเจ้าทิตตะทรงพระนามว่าพระเจ้าอาทิจจ ครองราชสมบัติต่อจากพระราชบิดา พระองค์ทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนามาก พระองค์ทรงสร้างปราสาทขึ้นหลังหนึ่งแต่เมื่อพระองค์เสด็จเข้าพระบัณฑุกษัตริย์ไค จะมีภาควัหนึ่งด้วยมูลมาบนพระเศียรทุกครั้ง พระองค์ทรงโหม่นส้อยอย่างมาก และให้ทหารจับภาควันั้น แต่อำมาตย์ทั้งหลายคัดค้านการฆ่าภาควันั้นโดยให้ปริษากาโหลหวงก่อน ฝ่ายโหลหวงก็ทำนายว่าความสวัสดีจักบังเกิดแต่องค์พระมหากษัตริย์ พระองค์ก็เลี้ยงกานันไว้ และพระองค์ทรงพระลูบในคืนนั้นว่า ถ้าพระองค์ปรารถนาที่จะทราบเหตุการณ์นั้น ให้เอาเด็กเกิดได้ ๑ วัน เลี้ยงไว้กับกา เพราะพระมหากษัตริย์จะทรงทราบพฤติการณ์นั้นได้ และพระมหากษัตริย์ก็ทรงทราบความนั้นหมดว่า บริเวณที่พระองค์เสด็จไปบังคนนั้นเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระองค์ทรงสั่งให้หรือหอบพระบังคนนั้นแล้วประนมหัตถ์ถวายนมัสการอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมสารีริกธาตุก็ปรากฏขึ้น พระเจ้าอาทิจจทรงดีพระทัยยิ่งนัก พระองค์จึงสร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นที่เมืองหริภุญชัย ๘ บริเวณนั้น เมื่อปี พ.ศ. ๑๖๐๑ เนื้อเรื่องต่อมา

๑ ฤๅ แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (กิลปากร : ๒๕๑๑)

หน้า ๘๑ - ๑๖๓ , ๒๓๕ - ๒๘๒ .

๑ ฤๅ เสรีพร พันธรังษี , ชินกาลมาลี (พระนคร : นิยมวิทยา :

๒๕๑๕) หน้า ๒๑๕ - ๓๑๐ .

กล่าวถึงกษัตริย์ผู้ครองนครหริภุญชัย เรือ๓ ๆ มาจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าภูมิฯ ซึ่งเป็นกษัตริย์
องค์ที่ ๕๐ ๑

เนื้อเรื่องต่อมากล่าวถึงราชวงศ์มังรายตั้งแต่พระเจ้ามังรายทรงสร้างเมือง
เชียงใหม่ พระองค์ทรงยึดเมืองต่าง ๆ ในแควนโยนกได้มาไว้ในครอบครอง จนกระทั่งถึงสมัย
พระเกษเกล้า ในระยะนี้กล่าวถึงพระสุมนเถระโคกพระบรมสารีริกธาตุ และอยู่ในเมืองสัชชนา-
ลีย์ เมื่อพระเจ้ายกอนุครองราชสมบัติในหริภุญชัย พระองค์ปรารถนาที่จะได้อภินุผู้สามารถมา
ทำสังกรรมในเมืองเชียงใหม่ พระองค์จึงส่งทูตไปทูลขอจากพระยาสิทธิเทโวเมืองสุโขทัย ฝ่าย
พระยาสิทธิเทโวยอมให้พระสุมนเถระไปเมืองเชียงใหม่พร้อมด้วยพระบรมสารีริกธาตุ แล้วพระเจ้า
กือนาก็โปรด ฯ ให้สร้างพระพุทธรูป ๔ องค์ ไว้ในพุทธมหารวิหาร

เนื้อเรื่องต่อมาเป็นเรื่องของพระพุทธสิหิงค์ กล่าวถึงเหตุแห่งการสร้างพระและ
ประวัตความเป็นมา ซึ่งเนื้อความในตอนนี้เป็นเหมือนกับสิหิงค์นิทานของท่านโพธิรังสี พระภิกษุชาว
ลพบุรีไทย พระพุทธสิหิงค์เข้ามาสู่เชียงใหม่สมัยพระเจ้ายกอนุฯ ในสมัยนี้พระเจ้ายกอนุฯโปรด
ให้สร้างวัดบุปผารามมหารวิหารบริเวณพระราชอุทยานของพระองค์ และทรงอุปถัมภ์แก่พระสุมน
เถระ นอกจากนี้ยังสร้างเจดีย์เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่พระสุมนเถระนำมาด้วยที่วัดบุ
ปผารามมหารวิหาร ๒

เมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๔ ตรงกับปีจอ จุลศักราช ๑๙๒๒ พระมหาธัมมกัมภีร์เถระ
พระมหาเมธังกรเถระ และพระภิกษุอื่น ๆ อีกได้นำพุทธศาสนาสีหิงค์กายไปเผยแพร่ในเมือง
เชียงใหม่ และเขาไปพักแรมที่วัดป่าแดงมหารวิหาร พระเถระเหล่านั้นได้ทำอุปสัมบทกรรม
แก่ชาวเมืองเป็นอันมาก ทำให้เกิดพระภิกษุสงฆ์สีหิงค์ขึ้นในเชียงใหม่ ๓

๑ ดูเทียบ กรมศิลปากร , งามเทววงศ์ พงศาวดารเมืองหริภุญชัย ,
ฉบับแปล (บรรณกิจเทรดดิ้ง : กรุงเทพฯ : ๒๕๑๖)

ดูเทียบ ตำนานมูลศาสนา หน้า ๑๓๓ - ๒๙๕

๒ ดูเทียบ เล่มเดียวกัน หน้า ๓๐๘ - ๓๑๘ , ๓๒๙ - ๓๖๗ .

๓ ดูเทียบ เล่มเดียวกัน หน้า ๓๒๙ - ๓๖๗ .

เมื่อพระเจ้าติสสะสวรรคตพระเจ้าติลกพระราชกรณียกิจสืบมา พระองค์โปรดฯ ให้สร้างพระธาตุเจดีย์หลวงขึ้น ตลอดจนถวายสมณศักดิ์แก่พระมหาเมธีกร ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของพระองค์ว่า พระอัครสังฆนายกมหาเถรสมาคม ต่อมาพระองค์ทรงส่งราชสมบัติเพื่อออกผนวช พระองค์ทรงปลุกศพนมหาโพธิ์ที่วัดมหาโพธาราม พระเจ้าติลกได้พระรัตนปฏิมา (พระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากร) มายังเชียงใหม่ ° พระเจ้าติลกทรงหล่อพระพุทธรูปสัมฤทธิ์องค์ใหญ่ขึ้นที่วัดป่าตาลมหาวิหาร

เมื่อพระเจ้าติลกเสด็จสวรรคต พระราชันย์คดาของพระองค์ทรงพระนามว่า พระเจ้ายอดเชียงราย พระองค์ทรงฉลองพระไตรปิฎกฉบับลงทองและหอมถนอมที่วัดบุปผาราม นอกจากนี้พระองค์โปรดฯ ให้สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ในวัดบุปผาราม พระองค์ทรงสมมติสมญาว่าวัดมหาโพธาราม เสด็จไปเมืองเชียงแสน กล่าวถึงพระพุทธรูปโปรดฯ ให้สร้างกำแพงล้อมเมืองหริภุญชัยเพื่อป้องกันศัตรู พระเจ้าติลกปนัดดาทรงอุปถัมภ์พุทธศาสนา นิกลายสีหฬ และพระราชทานราชทินนามแก่พระมหาเถระวัดป่าแดงมหาวิหารว่า "สมเด็จพระมหาเถรธรรมมหาเถรธรรมราชาธิบดีศรีโลกนารถราชครูจตุรคาม สัทธรรมรศมีศรีวิสุทธอุกตมุตตวาที มหาภวิสีหฬวงศ์สังฆปริณายก รัตตนาธิบดี วิรสุมนมุตตย ภูญชวันโตพัราชูฆาสัย ไครปิฎกธรร วรเมธีกรบรมติโลกาจารย์ ๒" ต่อมาพระเจ้าติลกปนัดดาธิราชทรงสร้างมูรธาภิเศกเพื่อเป็นศิริมงคลในการบรมราชาภิเศก ในกาลนั้นพระเจ้าติลกปนัดดาธิราชทรงได้ช้างวิเศษเชือกหนึ่ง ต่อมาพระองค์ก็อยู่ใต้อาสนะพระพุทธรูปแก่นจันทน์มาประดิษฐานอยู่ในวัดบุปผารามและกล่าวถึงตำนานพระพุทธรูปแก่นจันทน์

° ดูเทียบ พระบรมราชปัญญา , รัตนพิมพ์วงศ์ ฉบับแปล แปลโดย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร (พระนคร : กรมศิลปากร : ๒๕๑๐)

๒ แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (กรมศิลปากร : ๒๕๑๑) หน้า ๑๕๖, ๑๖๒.

... สมเด็จพระมหาเถรธรรมราชาธิบดีศรีโลกนารถราชครู จตุรคามสัทธรรมรศมีศรีวิสุทธอุกตมุตตวาทีมหาภวิสีหฬสังฆปริณายก รัตตนาธิบดี วิรสุมนมุตตย ภูญชวันโตพัราชูฆาสัย ไครปิฎกธรร วรเมธีกรบรมติโลกาจารย์ ...

๕. การพรรณนาความตอนจบ ^๑ ในตอนท้ายของชินกาลมาลีปกรณ์ได้พรรณนาถึงประวัติผู้แต่งสมัยที่ทำการแต่งสำเร็จ พระมหากษัตริย์สมัยนั้น และบอกวัตถุประสงค์ในการแต่ง ทั้งยังตั้งจิตอธิษฐานในกุศลกรรมที่ผู้แต่ง รจนาคัมภีร์ขึ้นมา ซึ่งลักษณะการพรรณนานี้จะทำให้ทราบได้แน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่ง แต่งสำเร็จเมื่อใด และมีวัตถุประสงค์ในการแต่งอย่างไร เป็นต้น ลักษณะการเขียนก็เหมือนกับคัมภีร์อื่น ๆ ทั่วไป เช่น คัมภีร์ชินาลังการ คัมภีร์วิสุทธิมรรต เป็นต้น ขอความที่พรรณนาความตอนจบของชินกาลมาลีปกรณ์ มีดังนี้

"พระเจ้าแผ่นดินโลก ทรงสมภพในวงศ์พระเจ้ามั่งราย ปรากฏพระนามในทีทั่วไปว่า พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิ ส่วนพระราชอาชวเป็นพระราชปนัดดาของพระองค์ ดำรงอยู่ในธรรมนบถือพระพุทธศาสนาเป็นเจ้าจอมมรรชน ทรงปกครองแผ่นดินมีพระประสงค์จะให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง โปรดฯให้สร้างกุฏิสวย ๆ ในวัดป่าแดง มหาวิหาร พระภิกษุชื่อว่า รัตนปัญญา เพราะมีปัญญาเพียงดวงจันทร์ตะ เด้งรับการอุปถัมภ์บำรุงจากพระปณฺฑิตาธิราช อยู่กุฏิที่พระปณฺฑิตาธิราชสร้างถวายขณะนั้นมีพรรษา ๒๓ พรรษา กำลังอยู่ในระหว่างพรรษา ได้เพิ่มเติมตกแต่งคัมภีร์ชินกาลมาลีให้เป็นคัมภีร์อันงดงาม เพราะเหตุที่คัมภีร์นั้นเพื่อร่ายใครรวบรวมกาลแห่งพระพุทธสืบต่อตามลำดับกันมา ที่นั้นปราศเลยแจ้งไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ คัมภีร์นั้นจึงชื่อว่าชินกาลมาลี คัมภีร์ชินกาลมาลีนั้น มีขอความบันทุกไว้อยู่ ๆ ตามความประสงค์เสนอแก่ประชาชนทั้งหลาย โดยปราศจากอันตรายอันใด ชาวเขาจึงหวังไปประชาชนทั้งหมดเหล่านั้นจึงปราศจากอันตรายอันนั้นเกิด ขอพระมหากษัตริย์ทั้งหลายจงมีน้ำพระทัยยินดีในความสามัคคีกันทั่วพื้นแผ่นดิน และขอจงทรงปกครองรักษาประชาชนราษฎรของพระองค์ตามพระราชกำหนดกฎหมาย ขอฝนจงตกลงมาบนพื้นแผ่นดินตามฤดูกาล ขอประชาชนทั้งหลายจงได้รับความสุขกันถ้วนหน้า ขอให้ชาวเขาทั้งเป็นผู้สามารถรอบรู้อกาลเวลาของพระพุทธ ครั้นใคร

^๑ ดู แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ศิลปากร : ๒๕๑๖)

หน้า ๑๖๓ - ๑๖๔ , ๒๘๒ - ๒๘๓ .

ดู เสถียร กั้นธรังษี , ชินกาลมาลี (พระนคร : นิยมวิทยา : ๒๕๑๕)

หน้า ๓๑๐ - ๓๑๒ .

เห็นกาลเวลานี้แล้ว ขอให้เกิดมีอายุตักโดยง่าย เมื่อฟังธรรมอันประเสริฐของ
 พระศรีอารยเมตไตรย ขอให้ขุขพาเจวโตตรัสรู้มรรคผลเป็นขีปนาคัญญา ในอนาคต-
 กาลเทอญ ชินกาลมาลีปกรณ์ ชาวพเจารจนาวา เพื่อพระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนนาน
 จวบบริบูรณ์เมื่อ ปีชวด จ.ศ. ๕๑๕ ตรงกับพระศาสนาปรินิพพานใด ๒๐๖๐ ปี ดังนี้แล" ๑

ส่วนในฉบับภาษาบาลีมีดังนี้

มหาราชวสมุหิ	ชาโต พิลกภูปติ
สิริธมฺมจกฺกวตฺตติ	สาภเล อิติ วิสุสุโต .
คสุส ราชา ปนตฺตา ตู	ธมฺมิโก พุทฺธมาโม
นรินฺโท โส มหิปาโล	สาสนโชนตฺตติโก
รตฺตวเน วิหารมฺหิ	กาเรสิ ภูมิกํ สุกํ
วสนฺโต ยติ โย ตตฺถ	เตน รตฺตฺตปมฺมุติโต .
ปญฺญารตนํ อสุเสติ	รตนปญฺญสฺสญฺญิตโต
เทวีสติพฺพสุโส โส ว	อนฺุโหวสุเส วสํ ททา ,
ชินกาลํ วชฺฉิตฺวาน	คณฺณมกาลี ยํ สุกฺ .
กาลํ ชินสุสาปิ	ปรมฺปรา ตํ
นาเนสุ คณฺณเกสุ	วิราชิตญจ
สุเรน ญาคู กวินาวหนฺโต	
ยสุมา , ตโต โล	ชินกาลมาลี .
โสยํ สมาสเนน	ตโต สมนฺตํ
อนนฺตราเยน	ยถาธิปายํ
ตถา ปชานํ	สุกตา จ มาสา

๑ แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ตีพิมพ์ : ๒๕๑๑)

นิธรรุจกตา ตา อชิตา ว โหนตุ
 สหะกุศรามา ภูตเล นรินฺทา
 สกั ปชั หวณฺณตานุตุ
 วสุสฺนุตุ เทวา ธรณฺณกาลิ
 นุโกนฺตุ สาคิ อชิตา ปชาโย .
 ชินฺสูสิ กาลิ วิทิตฺ สมนฺตุโก
 ทิสฺสุวา อิทิ ฆาณคฺคิ สฺสุเชน
 เมตฺเตยฺยชฺมมํ ปวาริ สฺสนฺโต
 ชินฺุปฺปภาโกญฺ หายคิเก ภเวยฺยชฺนติ .

อัจฺเจว สฺตถุ ปรีนฺพุพานโต วสุสฺนํ สฺภูริอฺธิเก ทฺวิสหฺสฺสปริมาเน
 อฏฺฐสฺตฺตฺติอฺธิเก จ อฏฺฐสฺตฺตฺสกรฺาเช มฺุสิภคฺคญฺุเต สฺวจฺจเร ชินฺสาสนฺสูสิ จิรฺภูริคฺคถุถิ
 วิรฺจิโคยฺ คฺนโก ชินกาลมาลี นาม ปรีนฺพุโกญฺติ ๑
การวิเคราะห์ที่มาของเนื้อเรื่อง

จากการศึกษาเนื้อเรื่องของชินกาลมาลีปกรณ์ในแต่ละตอน ๆ จะเห็นว่าเนื้อเรื่อง
 ของชินกาลมาลีปกรณ์นั้น เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาคั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาล สมัยพุทธกาล
 จนกระทั่งถึงสมัยหลังพุทธกาล ๒ ในการวิเคราะห์เนื้อเรื่องนั้นจะเห็นว่าพระรัตนะปัญญาเถระ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ศิลปากร : ๒๕๑๑) หน้า ๒๔๒ - ๒๔๓ .

๒ ชินกาลมาลีปกรณ์ รจนางบี พ.ศ. ๒๐๖๐ (จ.ศ. ๔๖๘) แต่ดัดแต่งเพิ่มเติม
 เรื่อยมาถึง ปี พ.ศ. ๒๐๑๑ (จ.ศ. ๔๘๕) ในสมัยของพระเกษเกล้า

ผู้รจนาคัมภีร์เล่มนี้ไดรวบรวมนำเนื้อเรื่องมาจากคัมภีร์พุทธศาสนานับต่าง ๆ ซึ่งข้าพเจ้า
ผู้วิเคราะห์หลักในการวิเคราะห์หาที่มาของเนื้อเรื่องในชินกาลมาลีปกรณ์ดังนี้

๑. การอ้างอิงชื่อคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาในเนื้อเรื่องของชินกาลมาลีปกรณ์
๒. การพ้องกันในด้านเนื้อเรื่องของชินกาลมาลีปกรณ์กับคัมภีร์อื่น ๆ
๓. การพ้องกันในด้านข้อความของชินกาลมาลีปกรณ์กับคัมภีร์อื่น ๆ
๑. การอ้างอิงชื่อคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาในเนื้อเรื่องของชินกาลมาลีปกรณ์

เนื้อเรื่องของชินกาลมาลีปกรณ์มีอยู่หลายตอนใดกล่าวอ้างถึงชื่อคัมภีร์ทางพุทธศาสนานับ
ต่าง ๆ ใด ลึกลับและเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ากวีผู้รจนาคัมภีร์ได้อาศัย และนำเอาแนวความคิดตลอดจน
เนื้อเรื่องในคัมภีร์เหล่านั้นมารวบรวมไว้ในชินกาลมาลีปกรณ์ เช่น ในเรื่องทูลนิทาน พระพุทธ-
เจ้าทรงปรารภการเป็นพระพุทธด้วยกายและวาจา ใน ๕ อสงไขยแสนกัป พระองค์ทรง
เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์พระองค์ต่าง ๆ และได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธองค์ต่าง ๆ
ในอดีตนั้น มีหลักฐานที่แตกต่างกันระหว่างคัมภีร์ต่าง ๆ กวีได้อธิบายด้วยการยกคัมภีร์ต่าง ๆ
มาอ้างถึงหลักฐานเหล่านั้น เช่น อรรถกถาพุทธวงศ์ อรรถกถามหาวัตถุกัมมิกาย อรรถ-

๑ แสง มนวิthur , ชินกาลมาลีปกรณ์ , (จุลปากร : ๒๕๑๗) ,
หน้า ๑๖๕ , ๒๘๖ .

... เพราะเหตุที่คัมภีร์นั้น เพื่อรู้ง่าย ได้รวบรวมกาลแห่งพระพุทธสืบต่อตามลำดับ
กันมา ที่นักปราชญ์ชี้แจงไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ คัมภีร์นั้นจึงชื่อว่า ชินกาลมาลี ...

... กาลิ ชินสุสาปิ ปรมุปร่า คี
นาเนสุ คนฺเณสุ วิราชิตญจ
สุเชน ฉฺวาคู กวินาวหนฺโต
ยสุมา, ตโต โส ชินกาลมาลี ...

กถาจริยาปิฎก และ ฎีกา คัมภีร์ที่อ้างถึงมานี้ล้วนแต่เป็นคัมภีร์ประเภทอรรถกถาทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นถ้าผู้รจนาคัมภีร์เล่มนี้คงจะได้ศึกษาตมฉบับของคัมภีร์พุทธวงศ์ มหาวัคคทีฆนิกาย และจริยาปิฎก เหล่านี้มาแล้ว

ในเรื่องการสร้างโลหะปราสาทนั้นพระเจ้าอภัยมหาราชผู้มีพระคุณโปรดฯให้สร้างขึ้นตามแบบเขียนทิพวิมานที่พระองค์ทรงพระสุบิน แบบของโลหะปราสาทนั้นมีทั้งกว้างและสูง ด้านละ ๑๐๐-ศอก มีทั้งสิ้น ๘ ชั้น รวมทั้งสิ้น ๑,๐๐๐ ห้อง ลวดลายงดงามพร้อมด้วยสีหบัญชร

๑ แสง มนวิthur , ชินกาลมาลีปกรณ์ , (ตีพิมพ์กร : ๒๕๑๖)

หน้า ๒๑ - ๒๒ , ๑๘๘ .

กถา โพธิสตุโต กัสสปิ นาม- พุราหมโณ โภภิสตสทตฺเสหิ ธเนหิ สัมมารามิ มาเปตฺวา พุทฺธสฺส อทาลิ . สปิ นั" อฏฺฐารเส กပ္ปสฺเต อยฺธ พุทฺโธ ภวิสฺสตี" ติ พฺยาภโรติ . อฏฺฐารเส กပ္ปสฺเตติ - อิโต อฏฺฐสฺตธาธิกสฺส กပ္ปสฺหสฺสสฺส อจฺจเยนาติ อตุโถติ พุทฺธวํสฺสูกถายิ วุตฺตํ . มหาวัคคทีฆนิกายกฺกุฏถายิ ปน อิโต อฏฺฐารสนนํ กပ္ปสฺหสฺสสํ อปรฺติ วุตฺตํ . กสฺส จ อฏฺฐารสนนํ กပ္ปสฺหสฺสสํ อปรฺติ อิมิชา สฺชชาตสฺส จ ภควโต ปิยทสฺสิสฺส จ ภควโต อนฺตเร เอกุณานิ ทฺวาทส พุทฺธคฺคณฺยานิ กပ္ปสฺหสฺสสํ อเหตฺุนฺติ ทสฺเสตีติ อยฺ ฎีกา . จริยาปิฎกฺกุฏถายิ ปน สฺชชาตทสพลสฺส จ ปิยทสฺสิทสพลสฺส จ อนฺตเร นวสฺหสฺสาชิกานํ กပ္ปานํ วิสฺติสฺหสฺสํ ทวาสีคฺคฺควานิ อฏฺฐ จ สฺตทานีติ อุตฺตคฺคฺคา อฏฺฐารสฺสาธิกเก กပ္ปสฺเตติ อุตฺตเมวาติ . ปิยทสฺสิ เตรสโม .

ซึ่งลักษณะของโลหะปราสาทที่ทรงสร้างนั้น กวีได้นอกไว้ในตอนท้ายว่า เรื่องที่กล่าวมานี้มีอยู่หลายคัมภีร์ เช่น คัมภีร์มหาวงศ์ เป็นต้น^๑

ในเรื่องการจารพระไตรปิฎกลงในใบลานนั้น ในชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวไว้ว่า "คัมภีร์สารสังคหะ ที่พระนันทาจารย์ (ชาวเชียงใหม่) กล่าวไว้ก็โดยอาศัยข้อความนี้"^๒ ส่วนในคัมภีร์คำสนวงศ์กล่าวไว้ว่า กาดพระไตรปิฎกขึ้นสู่ใบลานมีในสมัยพระเจ้าวิบูลย์คามินี่ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์มหาวงศ์ และคัมภีร์สารสังคหะ^๓ แสดงให้เห็นว่าพระรัตนปัญญาเถระ รจนการสร้างโลหะปราสาทได้นี้เนื่องมาจากมหาวงศ์ และการจารพระไตรปิฎกสู่ใบลานก็เช่นเดียวกันมาจากมหาวงศ์ และยังอาจถึงคัมภีร์อื่นที่มีเนื้อเรื่องของการจารพระไตรปิฎกสู่ใบลานอีก คือ คัมภีร์สารสังคหะด้วย

ในเรื่องพุทธโฆษาจารย์ไปลังกาทวีปเพื่อแปลคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจากภาษาสิงหล มาเป็นภาษามคธ ในชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวไว้ว่า "เรื่องนี้ปรากฏอยู่ในนิทาน

^๑ แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ , (กิลปากร : ๒๕๑๗)

หน้า ๑๑ , ๒๒๓ .

... "ตทา ทิพฺพวิมานเลขิ โอลโลเกนฺโต เอเกกปสุตโต จ อฺพพะโต จ สตรตฺตนปฺปมานํ นวภูมิํ สหสฺสคฺคภูมิํ สหปญฺชราทือเนกวิจิตฺตํ โลหปราสาทิ กวาเรตฺวา ทกฺขิโณทกํ ปาเตตฺวา ภิกฺขุสํหสฺสํ อทาสิ" ติ มหาวงศ์ วรรค .

^๒ เล่มเดียวกัน , หน้า ๑๕ , ๒๒๖ .

... อิทํ ปวิจฺจ วรรคํ สารสังคหํ .

^๓ แสง มนวิฑูร , คำสนวงศ์ , แปล (กิลปากร : ๒๕๑๖) หน้า ๓๓ .

พุทธโฆษาจารย์”

ต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๑๖๘๖ ปี พระมหาลี้ของพระเจ้า
สิงฆวิชัย มีพระนามว่า ศรีไตรภูวนาติศย์ โปรดให้เขียนฎีกาคัมภีร์โพธิวงศ์^๒

ในการอ้างอิงชื่อคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาในเนื้อเรื่องนี้จะเห็นว่า กวั้นนไค่น้ำ
เอาแนวความคิดและเนื้อเรื่องจากคัมภีร์ต่าง ๆ มา ซึ่งพอจะสรุปคัมภีร์ที่อ้างถึงมีดังนี้ คัมภีร์
อรรถกถาพุทธวงศ์ คัมภีร์อรรถกถามหาวัคคทีมนิกาย คัมภีร์อรรถกถาจริยาปิฎก คัมภีร์มหาวงศ์
คัมภีร์สารสังคหะ นิทานพุทธโฆษาจารย์ และโพธิวงศ์ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับคัมภีร์พุทธวงศ์
คัมภีร์มหาวัคคทีมนิกาย และคัมภีร์จริยาปิฎกอีกด้วย

^๑ แต่ง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ตีพิมพ์กร . ๒๕๑๖)
หน้า ๘๖ , ๒๓๔ .

... พุทธโฆสัจจริโย ปน สีหฬภาสโต พุทธสาสน์ ปริวตุดตตถุถาย
ทีปี่ กจฺจนฺโต สมุทฺทมชฺเช พุทธทตฺตจฺริเยน ตฺมาจฺมิ . ทีปฺญจ ปน ปตฺวา โส
ยํ มหฺนุทฺเตเรน สีหฬภาสาย อภิสงฺขริตฺวา กถิตํ พุทธสาสน์ ตญฺจ ชีฆาสเวตี
โฆฏฺฐเกสุ ลีฆาปิตํ , ตํ สีหฬภาสโต ปริวตฺติตฺวา มถภาสาย ลีฆาเปสิตี อิทํ
ปรมุปราดโต พุทฺธโฆสัจจริยนิทานเ ป่ากฏี .

^๒ เล่มเดียวกัน หน้า ๘๖ , ๒๓๔ .

... สตฺตุ ปรีนฺพิพฺพานโต สตฺตฺรสนฺนํ วสุสฺสถานํ อูปรี
สตฺตจฺจตฺตาสฺสตีเม วสุเส ปญฺจสตฺฐฐีธฺธิเก ปญฺจสตฺปรีมาณสฺสกราชเ กุญฺชรวสุสฺสมฺหิ
สิริตฺติภูวนาติจฺจสุสฺ นาม ธมฺมราชสุสฺ อตุกฺมเหสิยา ทกฺขิตาย นาม เทวียา ปุคฺเตน
ปุมฺมกามสฺสาตฺตสุสฺ อริมฺพุทฺทนปฺรสุสฺ อริปฺตีนา สีมฺวิชเยน นาม รณฺญา ลีฆาปิตา
โพธิวสุฏฺฐิกา .

๒. การพ้องกันในคำเนื้อเรื่องของชินกาลมาลีปกรณ์กับกัมภีร์อื่น ๆ

เนื้อเรื่องของชินกาลมาลีปกรณ์เป็นเรื่องประวัติพุทธศาสนา ซึ่งกวีผู้รจนาชินกาลมาลีปกรณ์ เล่มนี้ดล่าวอยู่ในตอนท้ายของกัมภีร์ว่าไตรรวบรวมเนื้อเรื่องมาจากกัมภีร์ต่าง ๆ^๑ เนื้อเรื่อง ของชินกาลมาลีปกรณ์จึงพ้องกับเนื้อเรื่องของกัมภีร์พุทธศาสนาฉบับอื่น ๆ อยู่หลายฉบับ ดังจะ แยกเป็นตอน ๆ ได้ดังนี้

ก. เนื้อเรื่องสมัยก่อนพุทธกาล^๒ เนื้อเรื่องในตอนนี้พ้องกับเนื้อเรื่องของ กัมภีร์ต่างพุทธศาสนา ดังนี้

- กัมภีร์มหาวงศ์
- กัมภีร์อปทานสูตร (พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก)
- กัมภีร์มหาปทานสูตร
- ตำนานมูลศาสนา
- ชาตกัฎฐกถา (มหาเวสสันดรชาดก)

ข. เนื้อเรื่องสมัยพุทธกาล^๓ เนื้อเรื่องในตอนนี้พ้องกับเนื้อเรื่องของ กัมภีร์พุทธศาสนา ดังนี้

- กัมภีร์มหาวงศ์
- กัมภีร์มหาเวสสันดรชาดก (มหาปรินิพพานสูตร)
- กัมภีร์อปทานสูตร (พุทธวงศ์ - จริยาปิฎก)
- ตำนานมูลศาสนา

ค. เนื้อเรื่องสมัยหลังพุทธกาล^๔ เนื้อเรื่องในตอนนี้พ้องกับเนื้อเรื่องของ กัมภีร์พุทธศาสนา ดังนี้

- กัมภีร์มหาวงศ์

^๑ แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (กิลปากร : ๒๕๑๖) , หน้า ๑๖๔, ๒๘๒.

^๒ คูวิทยานิพนธ์ หน้า ๑๕ - ๒๒ .

^๓ คูวิทยานิพนธ์ หน้า ๒๓ - ๒๕ .

^๔ คูวิทยานิพนธ์ หน้า ๒๕ - ๓๒ .

- คัมภีร์ชินาลังการ
- คัมภีร์อรรถกถาชินาลังการ
- คัมภีร์อุปทานสูตร
- คัมภีร์มหาอุปทานสูตร
- คัมภีร์ธาทูวงศ์
- คัมภีร์ทาสฐาทูวงศ์
- ตำนานมูลศาสนา
- มลिनปัญหา
- คัมภีร์สุมังคลวิลาสินี
- คัมภีร์สมันตปาสาทิกา
- คัมภีร์ภูปางค์
- คัมภีร์ทีปางค์

๓. การพ้องกันในคานขอความในชินกาลมาลีปกรณ์กับคัมภีร์อื่น ๆ

ในคานขอความของชินกาลมาลีปกรณ์มีอยู่หลายตอนที่เหมือนกับขอความในคัมภีร์พุทธศาสนาฉบับอื่น ๆ ดังนี้

๓.๑ ในชินกาลมาลีปกรณ์มีว่า " เราตรัสรู้แล้วจะให้ผู้อื่นตรัสรู้ด้วย เราพ้นจากกิเลสแล้วจะให้ผู้อื่นพ้นด้วย เราข้ามโลกไตร่แล้วจะให้ผู้อื่นข้ามไตร่ด้วย มหาสมุทรคือวัฏฏสงสารมีภัยมาก " ๑ ส่วนในตำนานมูลศาสนามีว่า " ครั้นภูโตตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว กุจะยกเอาหมู่มสัตว์ทั้งหลายให้ข้ามพ้นจากทุกข์ในสงสารให้ถึงซึ่งพระนิพพาน " ๒

๑ แสง มนวิthur , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ตีพิมพ์ : ๒๕๑๑) หน้า ๖ , ๑๖๗ .

พุทธโธ่ โภธิสุสามิ มุตโตห้ โมจเย ปเร
 ตัญโหน้ คารยิสสามิ สัสโรมา มหพญาติ .

๒ ตำนานมูลศาสนา , หน้า ๑๖ - ๑๗ .

๓-๒ เป็นเรื่องเกี่ยวกับกาสร่างกายนาครั้งที่ ๑ ในชินกาลมาลีปกรณ์ มีข้อความ
ที่เป็นคาถาดังนี้

ส เตหิ ปญฺจหิ กตวา เตน ปญฺจสฺสตาติ

เถเรเหว กตตุตฺตา ต เถริกาติ จ วุจฺจตีติ .^๑

ซึ่งข้อความนี้พ้องกับข้อความในการสังคายนาครั้งที่ ๑ ในคัมภีร์สุ่มังกลวิลาสินี^๒ และคัมภีร์
สมันตปาสาทิกา^๓

^๑ แสง มนวิฑูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (กิลปากร : ๒๕๑๑) , หน้า ๕๒, ๒๐๙ .

... การสังคายนาครั้งนี้เรียกว่า ปญฺจสฺสตา แปลว่า ห้าร้อย เพราะทำ
โดยพระเถระ ๕๐๐ รูปเหล่านั้น และเรียกว่า เถริกา เพราะทำโดยพระเถระซึ่งเป็นพระ-
อรหันต์ทั้งนั้น .

^๒ _____ , สุ่มังกลวิลาสินี , อรรถกถาที่หมิกายปฐมภาค วรรณาสี่ล-
ชั้นธรรค , ฉบับแปล เล่ม ๑ , (เลี้ยงเซียวจงเจริญ : พระนคร : ๒๕๐๘) , หน้า ๔๒ .

เขมจารีเถระ , สุ่มังกลวิลาสินี (มหามกุฏราชวิทยาลัย : ๒๕๖๓) , หน้า ๓๘ .

... อหิ ปฐฺมมหาสฺงฺคีติ นาม ยา โลก

ส เตหิ ปญฺจหิ กตวา เตน ปญฺจสฺสตาติ จ

เถเรเหว กตตุตฺตา จ เถริกาติ วุจฺจตีติ .

... สังคายนาใดในโลก อันพระอรหันต์ ๕๐๐ ทำแล้วเพราะฉะนั้นท่านจึง
เรียกว่า ปญฺจสฺสติกสังคายนาและเรียกเถริกสังคายนาเพราะพระสงฆ์ชั้นเถระโดยเฉพาะทำแล้ว
สังคายนาขึ้นชื่อว่า ปฐฺมมหาสังคายนา ด้วยประการฉะนี้

^๓ พระเทพคุณาภรณ์ , สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย ฉบับแปล
ภาคที่ ๑ (ประยูรวงศ์ : ธนบุรี : ๒๕๐๘) , หน้า ๒๙ .

... สังคีติใดในโลกเรียกกันว่า ปญฺจสฺสตา เพราะพระธรรมสังคายนา
จารย์ ๕๐๐ ไคกระทำไว้ และเรียกว่า เถริกา เพราะพระเถระไคกระทำไว้ สังคีตินี้
ชื่อว่า ปฐฺมมหาสังคีติ .

๓.๓ การสังคายนาครั้งที่ ๒ ในอินทการมาลีปกรณ์มีข้อความที่เป็นคาถา
และคำแปลดังนี้

... สเดติ สัตตนิ กตา เตน สัตตสตาติ จ
บุพเพ กต อูปาทาย ทุตติยาติ จ วุจจตีติ .

สังคายนาทำโดยพระเถระ ๑๐๐ รูป เพราะฉะนั้น สังคายนาครั้งนั้น
จึงเรียกว่าสัตตสตา แปลว่า ทำโดยพระเถระ ๑๐๐ รูป และเรียกว่า ทุตติยา แปลว่า
สังคายนาครั้งที่ ๒ เพราะเทียบกับสังคายนาที่ทำกันมาในครั้งก่อน.^๑ ซึ่งข้อความนี้พ้องกับ
ข้อความในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา^๒

และอีกตอนหนึ่งมีข้อความที่เป็นคาถาและคำแปลดังนี้

... สัพพกามี จ สาโพห จ เรวโต อุษชโสภิตโต
ยโส กากณทกสูโต สมภูโต สามวาสิโก
ฉ เถรานนุทธเถรสส์ เอเต สัทธ วิหาริกา
วาสกคามิโก เถโร สุมโน จ ทูเว ปน
เถรานุทธเถรสส์ เอเต สัทธ วิหาริกา
อฏจ เถราปธิ ญาคา ทิฏฐบุพพา ทถาคติ .

พระสัพพกามีเถระ พระสาพหเถระ พระเรวตเถระ พระอุชชโสภิตเถระ
พระยโสเถระ เป็นบุตรภากัลยทกพราหมณ์ พระสัมภูตเถระชาวเมืองสามะ ๖ องค์ เป็น
สังฆวิหาริกของอนันตเถระ พระวาสกคามิเถระ พระสุมนเถระ ๒ องค์เป็นสังฆ-

^๑ แสง มนวิทูร , อินทการมาลีปกรณ์ (ศิลาจารึก : ๒๕๑๗) , หน้า ๕๕ ,

๒๑๑.

^๒ พระเทพคุณาภรณ์ , สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย ฉบับแปล ภาค ๑
(ประจวบรังสรรค์ : ธนบุรี : ๒๕๐๘) , หน้า ๓๓ .

... สังคิติโคในโลก เรียกว่า สัตตสตา เพราะพระเถระ ๑๐๐
กระทำและเรียกว่า ทุตติยา เพราะรองจากสังคิติที่ตามทำครั้งแรก

วิหาริกของพระอนุชธเถระ เป็นที่รู้จักกันดีในชื่อว่า ท่านทั้ง ๔ องค์นี้เป็นผู้มีพระชนมายุมาก
ทันเห็นพระทศพลมณเฑียร^๑ ซึ่งข้อความนี้พ้องกับข้อความในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา^๒

๓.๔ เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการสังคายนาครั้งที่ ๓ ในชินกาลมาลีปกรณ์มีข้อความที่เป็นคาถาและคำแปลดังนี้

... กตมา ภิกขุสหัสเสณ ตสุมา สหสฺสึภาติ จ

ปุริมา เทว อุปาทาย ตติยาติ จ วุจฺจตีติ .

สังคายนาทำโดยพระภิกษุ ๑๐๐๐ รูป เพราะฉะนั้นสังคายนาครั้งนั้นจึงเรียกว่า สหสฺสึภา แปลว่า ทำโดยพระภิกษุ ๑๐๐๐ รูป และเรียกว่า ตติย แปลว่าสังคายนาครั้งที่ ๓ เพราะเทียบกับที่ทำมาแล้ว ๒ ครั้ง ในกาลก่อน^๓ ซึ่งข้อความนี้พ้องกับ

^๑ แต่ง มนวิทูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (ศิลปากร : ๒๕๑๖) , หน้า ๕๔ - ๕๕ , ๒๑๑ .

^๒ พระเทพคุณาภรณ์ , สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย ฉบับแปล ภาค ๑ (ประยูรวงศ์ : ธนบุรี : ๒๕๐๘) , หน้า ๓๓ .

... ก็สังคายนานี้ อันพระเถระเหล่าใด สังคายนาแล้ว บรรดาพระเถระเหล่านั้นพระเถระที่ปรากฏ คือ พระสิฬภามีเถระ พระสาฬหเถระ พระเรวตะเถระ พระอุชชโสภิตเถระ พระยศเถระ และพระสาณตัมภุตเถระ เป็นสัทธวิหาริกของพระอานนเถระ ทันเห็นพระตถาคตเจ้าพระเถระ ๒ รูป คือ สุมณเถระ และพระवासภคามีเถระ พึงทราบว่าเป็น สัทธวิหาริกของพระอนุชธเถระทันเห็นพระตถาคตเจ้า .

^๓ แต่ง มนวิทูร , ชินกาลมาลีปกรณ์ (กรมศิลปากร : ๒๕๑๖) , หน้า ๕๖ , ๒๑๒ .

ขอความในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ๑

๓.๕ การพรรณนาเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ ในชินกาลมาลีปกรณ์ มีข้อความที่เป็นคาถา และคำแปลดังนี้

... จตุตทฬีสถมา ทนฺตา เกสา โลมา จ สพุทโส
เทวา หรีสุ เอเกกั จุกฺวาฬิ ปรมุปรธา .
... พระทันตธาตุ ๔๐ องค์ถวน และพระเศษธาตุกับพระโลมาธาตุ

ทั้งหมดเทวดานำไปสู่จักรวาลหนึ่ง ๆ ต่อ ๆ กันไป ...

ซึ่งข้อความนี้พ้องกับขอความในคัมภีร์พระไตรปิฎก ๒

๓.๖ เนื้อเรื่องตอน พระพุทธโฆษาจารย์ไปลังกาทวีป ในตอนนี้ มีข้อความที่เป็นคาถา และ คำแปลดังนี้

... สัตฺตรสเส เต วสุเส เต เต ลฺลฺกาทเล ททา
โรหณเ สุจิวสุมฺหิ ชาโห ปถุถตฺกิตฺติมา
พุทฺธรฺกฺขิตฺตนาโม โส ภิกฺขุณฺณํ ทณฺวาจโก
อภิธมฺเม นเถ วายู - เวโต ว มติเวตโต
ญานาสีนาตติโกเชน ชิตมารพลํ ชินํ
ชินาลงฺการนาเมเน อลฺงฺการเรณฺงฺกรีติ .

... เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงแล้วได้ ๑๑๐๐ ปีนั้น ยังมีพระเถระองค์หนึ่ง ชื่อ พุทธรักขิตะเกิดในสุโจวงศ์ในโรหชนบท ดินแดนลังกา มีชื่อเสียงแพร่หลายเป็นอุปัชฌาย์สอนพระภิกษุทั้งหลาย และมีความรู้เชี่ยวชาญในพระอภิธรรมเหมือนลมพัดเขียวในพื้นที่ฟ้า ทานได้

๑ พระเทพคุณาภรณ์, สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย ฉบับแปล ภาค ๑ (ประยูรวงศ์ : ธนบุรี : ๒๕๐๘) , หน้า ๕๘.

... สัจจิตินี้ ทำอยู่ ๘ เดือน จึงสำเร็จ ซึ่งในโลกเรียกว่า "สหัสสี่กา" เพราะภิกษุ ๑๐๐๐ รูปทำกัน และ " สติย" เพราะเทียบกับสัจจิติ ๒ ครั้งข้างตน .

๒ _____, สยามรฎฐสูตฺ เตปิฎกั , เล่มที่ ๑๐ , หน้า ๑๔๔ - ๑๔๕ .

... จตุตทฬีสถมา ทนฺตา เกสา โลมา จ สพุทโส
เทวาหรีสุ เอเกกั จุกฺวาฬิ ปรมุปรธาติ .

ประวัติพระพุทธผู้ทรงชนะมารและพมมารควายดาบอันคมคือพระญาณควายคัมภีร์ ชื่อ ชินาลังการ. ซึ่งข้อความนี้พ้องกับข้อความในคัมภีร์ชินาลังการ

การที่ข้อความในชินกาลมาลีปกรณ์ พ้องกับข้อความในคัมภีร์พุทธศาสนา ฉบับต่าง ๆ นั้น แสดงว่าคัมภีร์จินกาลมาลีปกรณ์จะคองนำเอาเรื่องราวและข้อความเหล่านั้นมาจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเหล่านั้นมารจนาคัมภีร์ฉบับนี้

๔. การลำดับเนื้อเรื่องในชินกาลมาลีปกรณ์ของกวีถวายคลึงกับคัมภีร์อื่น ๆ
ชินกาลมาลีปกรณ์เนื้อเรื่องเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา ซึ่งมีการลำดับเนื้อเรื่องเหมือนคัมภีร์มหาวงศ์ และตำนานมูลศาสนา^๒ เป็นอย่างมาก เพราะคัมภีร์ทั้งสองนี้เป็นคัมภีร์ที่เกี่ยวกับประวัติของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ แล้วถึงปลิธานเป็นพระพุทธเจ้า จนกระทั่งถึงสมัยพระพุทธเจ้าสีหัตถะ และหลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน ตลอดจนการเผยแพร่มุทธศาสนาเข้ามาในลังกา และลานนาไทย เป็นต้น .

จากหลักในการวิเคราะห์ ๔ ประการนี้ จะเห็นว่าคัมภีร์จินกาลมาลีปกรณ์ศึกษาและนำเนื้อเรื่องมาจากคัมภีร์ต่าง ๆ มารวบรวมไว้ในคัมภีร์ฉบับนี้ .

^๑ ชินาลังการ , หน้า ๗๖ .

- ... สัตตรสส์เต วสุเส กเต ลุงกาทเล ตทา
- โรทณเ สุจิวสมฺหิ ชาโต ปตฺถกตฺติตฺติมา /๒๖๕/
- พุทฺธรชฺชิตนาโม โส ภิกฺขุณฺณ คณฺวาจโก
- อภิธมฺม นเก วาญฺญ เวโด ว มติยา กโต /๒๖๖/
- ญาณาลินาติคฺคิเชน ชิกมารทลฺ ชิน
- ชินาลุงการนาเมน อลฺุงกาเรน อลฺุงกริ /๒๖๗/

^๒ กุวิธานิพนธ์ , หน้า ๑๔ - ๓๔ .